Position paper
Commissiedebat Stikstof en mestbeleid
1 april 2026

Aan de slag met de herziening van het mestbeleid

Met de inzet op stikstofreductie, de start van doelsturing, geopolitieke ontwikkelingen, de noodzaak voor een nieuw 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en ambities op het gebied van klimaat is nú het moment om het mestbeleid te herzien. Het is mogelijk en noodzakelijk om het mestbeleid te laten werken voor boeren en voor de maatschappij – binnen de kaders van stikstof, waterkwaliteit en klimaat en met een beter resultaat voor de bodem en de portemonnee.

We vragen de Tweede Kamer om op basis van de volgende uitgangspunten richting te geven aan het nieuwe mestbeleid:

- ➔ Stimuleer de samenwerking tussen akkerbouw en veehouderij
- ➔ Stimuleer en faciliteer bemesten op maat
- ➔ Stuur op verliesnormen in plaats van op gebruiksnormen
- ➔ Richt doelsturing in op basis van Nmineraal-residu metingen op perceelniveau
- ➔ Stimuleer duurzaam bodembeheer met inzet van bodemverbeteraars
- ➔ Stimuleer de productie en toepassing van groene circulaire meststoffen

Herbezinning mestbeleid
Volgens alle beschikbare indicatoren heeft het mestbeleid van de afgelopen 15 tot 20 jaar niet geleid tot het gewenste resultaat. De kwaliteit van het grondwater is sinds 2012 niet structureel verbeterd. De ammoniakemissie van mest is te hoog en de plaatsingsdruk is te groot. In de mestmarkt is er een onwenselijke situatie ontstaan waarbij veehouders forse bedragen betalen om mest af te voeren, terwijl mest geen afval is maar een waardevolle bron van nutriënten. Ondertussen worstelen telers om hun gewassen voldoende nutriënten te kunnen toedienen en om de bodem in goede conditie te houden. De omslag naar groene circulaire meststoffen is nog niet gemaakt, terwijl daar met het oog op de geopolitieke ontwikkelingen alle reden toe is.

In een Kamerbrief van 22 december 2017 werd een “fundamentele herbezinning op het mestbeleid en het bijbehorende stelsel van wet- en regelgeving” aangekondigd. Ondanks inleidende beschietingen in de jaren 2018 en 2019 is dit proces van herbezinning nooit van de grond gekomen. In 2021 nam de Tweede Kamer met brede steun een motie aan om gezonde bodems als uitgangspunt te nemen voor nieuw mestbeleid. Voor de uitwerking naar het 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn heeft de Tweede Kamer eind 2025 aangegeven te willen inzetten op minder kalenderlandbouw en meer doelsturing. Naast de maatschappelijke urgentie zijn alle inhoudelijke ingrediënten aanwezig om in 2026 het mestbeleid te herzien.

Zie Nederland als één groot gemengd bedrijf
Samenwerking tussen akkerbouwers en veehouders leidt tot betere milieuprestaties en tot beter rendement voor beide groepen boeren. Recente onderzoeken (PAVEx, GLB-pilot Moderne kringlooplandbouw) en langjarige ervaring bij onder meer WUR De Marke laten zien dat het optimaliseren van bouwplannen inclusief bemesting leidt tot positieve resultaten voor de betrokken boeren en tot een lagere nitraatuitspoeling. In de praktijk lopen akkerbouwers en veehouders echter tegen tal van hindernissen aan als ze nauwer willen samenwerken.

De overheid kan ervoor zorgen dat boeren samen hun Gecombineerde opgave kunnen invullen. Vergelijkbaar met hoe fiscale partners samen belastingaangifte doen, kunnen boeren dan mest beter verdelen over hun percelen. De overheid kan ook stimuleren – met regelgeving die ruimte biedt op basis van verantwoordelijkheid en aantoonbare resultaten – dat er regionale coöperaties worden gevormd voor grond, voer en mest, waarbij boeren samen slimme bouwplannen maken en hun gewassen op het juiste moment de meest passende vorm van bemesting toedienen.

Sturen op emissiereductie
In het mestbeleid wordt tot op heden gebruik gemaakt van gebruiksnormen die aangegeven hoeveel stikstof per gewas per hectare kan worden toegediend. Deze manier van sturen op gebruik ('input') leidt echter niet tot de gewenste effecten in de waterkwaliteit ('outcome'). Het is effectiever om als overheid actief te gaan sturen op verliesnormen ('output') op basis van het gemeten Nmineraal-residu per perceel.

Met de huidige kwaliteit van bemonstering is het mogelijk om op perceelniveau het Nmineraal-residu te meten. Hiermee worden telers gestimuleerd om te werken aan een zo laag mogelijk restant aan stikstof na de oogst. Met de Sectoraanpak Nitraat werken BO Akkerbouw en haar leden aan deze concrete invulling van doelsturing met een positief effect op grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. De sector ziet deze praktische invulling van doelsturing als een belangrijke bouwsteen van het 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en het nieuwe mestbeleid.

Duurzaam bodembeheer
Voor langjarige bodemvruchtbaarheid is het van belang dat boeren kunnen bemesten op basis van evenwichtsbemesting (dus evenveel voedingsstoffen aanvoeren als er met de oogst worden afgevoerd). Het draait daarbij zowel om de macronutriënten (stikstof, fosfor en kali) als om de micronutriënten (sporenelementen zoals ijzer en mangaan). Daarbij is het van belang om het gehalte aan organische stof in de bodem op peil te houden en waar mogelijk te verhogen.

Deze inzet op bodemvruchtbaarheid vraagt om gebruik van groenbemesters in de teelt en om bemesting op maat waaronder de inzet van bodemverbeteraars zoals (schone) compost en digestaat. De overheid zou deze praktijken kunnen faciliteren en aanmoedigen. Denk aan het faciliteren van de verwerking van regionale reststromen (onder meer door Agricycling), inzet op schonere compost (van gft en bermmaaisel) en de bredere toepassing van bodemverbeteraars op basis van een lage werkingscoëfficiënt.

Groene circulaire meststoffen
Zowel recente geopolitieke ontwikkelingen als bestaande klimaatambities vragen om het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele grondstoffen. Dit raakt zowel meststoffen op basis van aardgas (stikstof) als meststoffen waarvan de grondstoffen hoofdzakelijk buiten Europa worden gedolven (fosfor, kali). Nederland is uniek geëquipeerd om een voortrekkersrol te spelen bij de verschuiving naar fossielvrije meststoffen. We roepen de Nederlandse overheid op om actief in te stappen in de moonshot voor fossielvrije meststoffen.

In de visie van 'Nederland als één groot gemengd bedrijf' past het om binnen deze ontwikkeling als overheid te sturen op een zo hoog mogelijke benutting van de reeds in Nederland aanwezige nutriënten, met name stikstof en fosfor. De overheid dient duidelijke kaders te stellen voor mestverwerking (waaronder Renure en recycling bij RWZI's), zodat subsidies bijdragen aan optimale benutting van nutriënten in de sector en de maatschappij als geheel. Precisiebemesting en bemesting om maat sluiten hier inhoudelijk op aan.

Afsluitende oproep
In de afgelopen jaren zijn vele visies op de landbouw en talloze rapporten met waarschuwingen over de kwaliteit van onze leefomgeving gepubliceerd. Herziening van het mestbeleid is een kans van de buitencategorie om op verschillende belangrijke dossiers tegelijkertijd stappen te zetten: stikstof, waterkwaliteit, klimaat, strategische autonomie en het verdienvermogen van boeren. Met alle maatschappelijke urgentie is nú het moment om het mestbeleid te herzien.

We begrijpen als sector dat er naast de in dit stuk genoemde win-wins ook minder makkelijke keuzes gemaakt zullen moeten worden. We vragen om bij die keuzes onze uitgangspunten mee te nemen en met oog op het algemeen belang de best mogelijke keuzes te maken. Wij zetten ons als sector dit jaar weer in voor duurzaam bodembeheer op meer dan 500.000 hectare. Wij zien ook vruchtbare grond om samen aan nieuw mestbeleid te bouwen: aan de slag!